

Tomt 90 i Lindesberg

– obebyggd, centralt placerad
strandtomt med möjlighet till bete

L1980:710
Rudan 12
Linde socken
Lindesbergs kommun
Västmanland

Johnny Rönngren

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Västmanlands län med platsen
för förundersökningen markerad i rött.*

© 2020 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2020:04

Författare	Johnny Rönngren
Kvalitetsgranskning	Ebba Knabe
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Undersökningsområdet sett från söder, efter avklarad fältarbete.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2020:04

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSTÖKNING

Tomt 90 i Lindesberg – obebyggd, centralt placerad strandtomt med möjlighet till bete

L1980:710
Rudan 12
Linde socken
Lindesbergs kommun
Västmanland
Johnny Rönngren
Lst dnr 431-5094-2019

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Lindesberg
Landskap	Västmanland
Socken	Linde
Fastigheter	Rudan 12

Fornlämningsnummer	L1980:710
Lämningstyp	Stadslager
Datering	Historisk tid

Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2019-08-26
Länsstyrelsens diarienummer	431-5094-2019
Uppdragsnummer i Fornreg	201900944
Arkeologgruppens projektnummer	P19051

Projektledare	Johnny Rönngren
Fältpersonal	Ebba Knabe, Johnny Rönngren

Undersökningstid	2019-09-09
Undersökt yta	86 m ²
Inmätningsteknik	Manuell inmätning
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynd 1 förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelning.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	7
Arkeologiska undersökningar i Lindesberg	13
Syfte och målgrupper	14
Metod och genomförande	14
Resultat	15
Tolkning	20
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	21
Referenser	22
Bilagor	23
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	23
<i>Bilaga 2. Anläggningstabell</i>	24
<i>Bilaga 3. Fyndtabell</i>	24
<i>Bilaga 4. Makrorapport med frötabell</i>	25

Figur 1. Karta över Lindesberg med platsen för undersökningsområdet markerad med svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I samband med att en gräsyta om 300 kvadratmeter inom kvarteret Rudan i Lindesberg skulle omvandlas till en asfalterad parkering fick Arkeologgruppen AB i uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län att utföra en arkeologisk förundersökning.

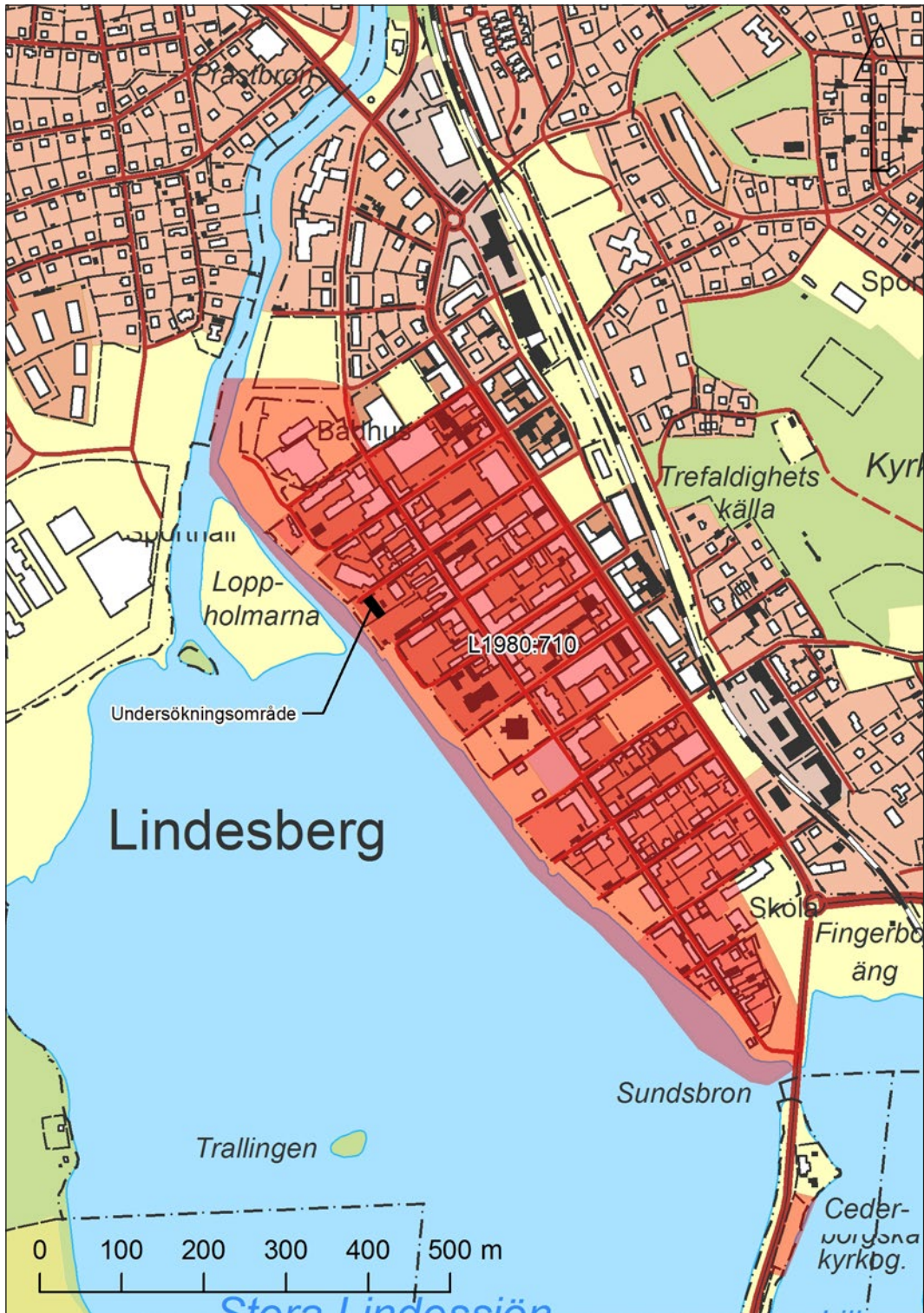
Vid undersökningen grävdes fyra schakt om sammanlagt 86 kvadratmeter. Under ett metertjockt utfyllnadslager med grus och blålera påträffades i samtliga schakt en äldre markhorisont, troligen efter en strandäng. Lagret var 0,2–0,3 meter tjockt och innehöll en hög andel nedbrutet växtmaterial. Keramikfynd daterade lagret till 1600–1700-tal.

I ett schakt påträffades en avfallsgrop som innehöll rikligt med frö- och växtmaterial från bland annat hästkastanjer, våtmarksväxter och olika bärsorter. Det påträffade frö- och kärnmaterial utgör därmed en blandning av djurfoder, latrininnehåll och rester av växtmaterial från tomten.

Kart- och arkivstudier visade att det aktuella undersökningsområdet, från mitten av 1600-talet, gått från att utgöras av en icke hävdad sankäng till att, under 1700-talet, inkorporerats i staden som inhägnad betesfälla.

Inledning

Arkeologgruppen AB har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län, utfört en arkeologisk förundersökning inom kvarteret Rudan i Lindesberg. Bakgrunden till ärendet var att en bilparkering skulle anläggas inom en yta som inför fältarbetet nyttjades som gräsmatta. Det aktuella undersökningsområdet utgör en del inom Lindesbergs stadslager (L1980:710). Staden erhöll stadsprivilegier år 1643. Förundersökningen utfördes den 9 september 2019 av Ebba Knabe och Johnny Rönngren, och bekostades av Lindesbergs kommun.

Figur 2. Undersökningsområdets läge (markerat med svart) i förhållande till Lindesbergs stads fornlämningsområde (röd yta). Skala 1:8 000.

Bakgrund och kulturmiljö

Kvarteret Rudan i Lindesberg är beläget i stadens nordvästra del invid Lindesbergssjön och de så kallade Loppholmarna i väster (tidigare kallade Prästgårdsholmarna).

I den första kartan över Lindesberg från år 1644 anges att platsen för undersökningsområdet nyttjas som "sank engh" (äng). Den sanken ängen hade enligt kartan en ungefärlig storlek på 200×90 meter i nordvästlig-sydöstlig riktning. I 1728 års karta finns inte ängen utritad, utan istället syns vatten där den sanken ängen tidigare låg. Men så i kartan från år 1776 förefaller ängen vara tillbaka. På kartan finns en grön linje utritad, som överensstämmer med utbredningen av den sanken ängen enligt 1644 års karta. Undersökningsområdet är år 1776 beläget inom tomt 90 och platsen för den sanken ängen har blivit uppdelad mellan de strandnära tomtarna, vilka därmed har utökats i storlek.

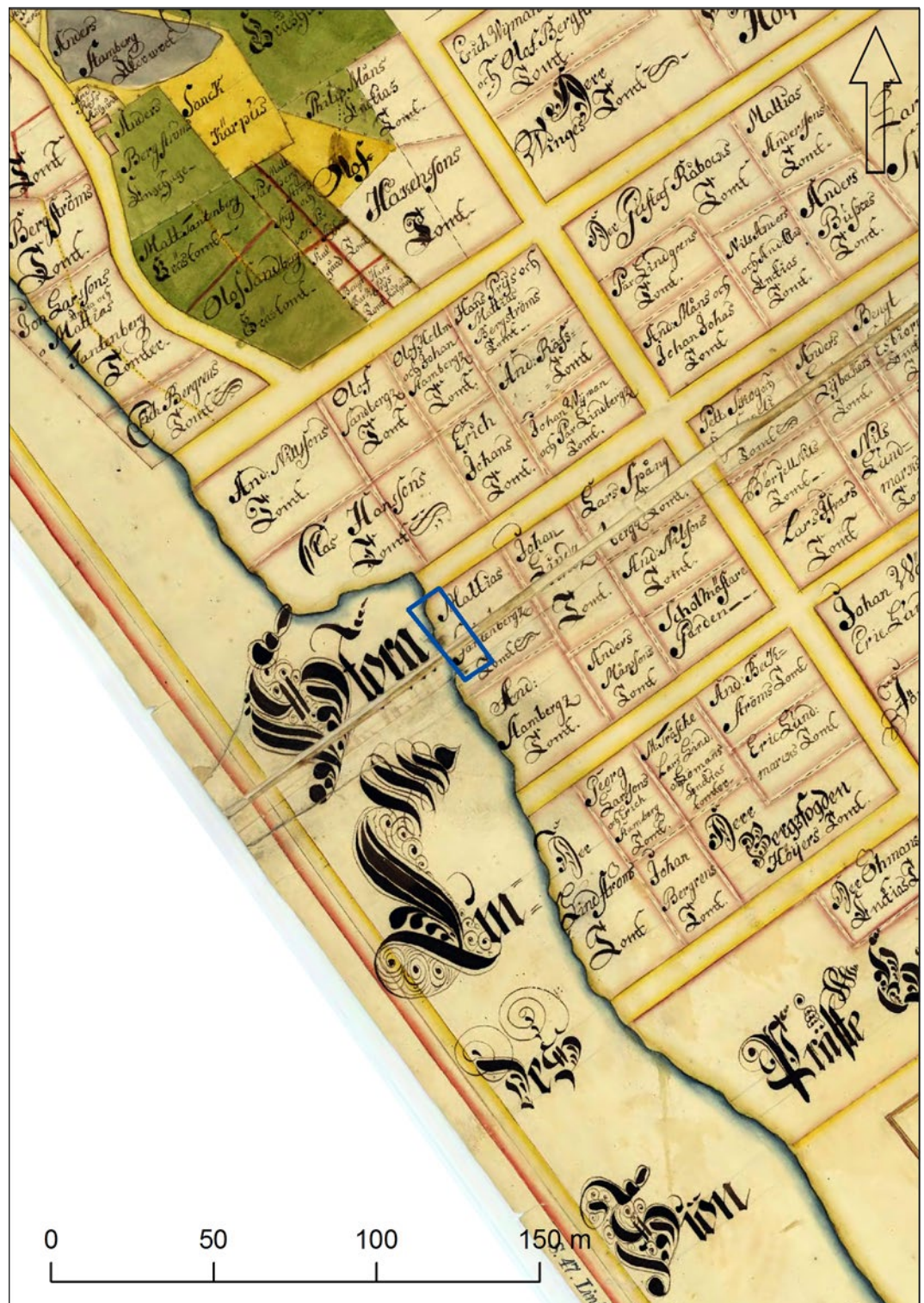
Vidare var strandtomterna, till skillnad mot de övriga tomtarna i kvarteret, stängslade med gärdesgårdar. I det aktuella kvarteret var de båda strandtomterna 1 600 respektive 1 700 kvadratmeter stora, där tomt 90 var den mindre.

Tomt 90 ägdes då av "Lindvalls änka" (LMS 1776). Hon hette egentligen Brita Larsdotter (1732–1808) och var gift med Trädgårdsmästaren Mattias Lindvall (1722–1773) och de var inskrivna i stadens femte rote (Husförhör 1765–1776:103) (se även husförhör 1786–1795:103 där hon benämns "Borg: Lindvalls En"). Förutom tomt 90 ägde Brita Larsdotter ("Lindvalls änka" i karttexten) även tomt 104 i kvarteret Väduren (LMS 1776:3). Denna tomt var centralt placerad i korsningen Kungsgatan och Bytesgatan, cirka 70 meter öster om tomt 90. Sannolikt var det också på tomt 104 som paret Lindvall var bosatta. I Brita Larsdotters bouppteckning från år 1808 saknas emellertid uppgifter om fastigheterna, enbart lösören finns uppräknade (se Bouppteckning 1804–1817:241). Det bör innebära att hon innan sin död sålt eller skänkt tomtarna. Vi ska snart göra en försiktig gissning om vem som kan ha fått överta dem. Först får vi emellertid göra ett tidshopp på cirka 50 år för att återigen kunna hitta tomt 90 i källorna.

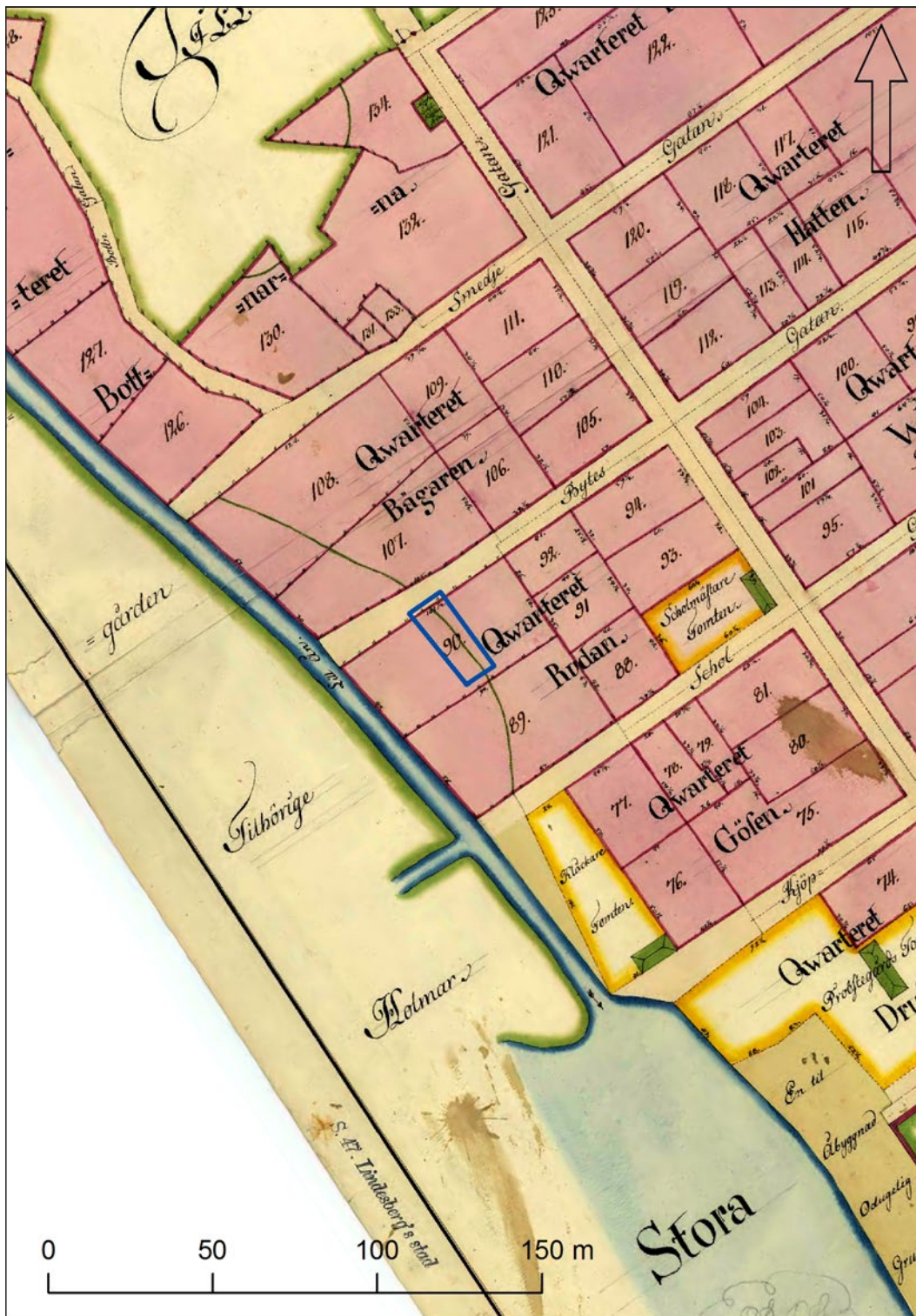
I husförhören omnämns tomt 90 för första gången för åren 1851–1860 (husförhör 1851–1861:145) då handelsmannen och Löjtnanten Fredrik Falkenstedt anges äga fyra tomter: 90, 91, 92 och 93, där tomt 93 som låg längs Kungsgatan utgjorde platsen för boningshuset. Här var han bosatt under åren 1833–1868 (Husförhör 1826–1837:142, Husförhör 1861–1871:143). Senare övertog sonen gården med tomtarna där han levde fram till sin död år 1899 (Husförhör 1892–1901:94).

Figur 3. Undersökningsområdets läge (blå rektangel) i förhållande till en stadskarta från år 1644 visar att platsen utgjordes av en sank äng. Skala 1:2 000.

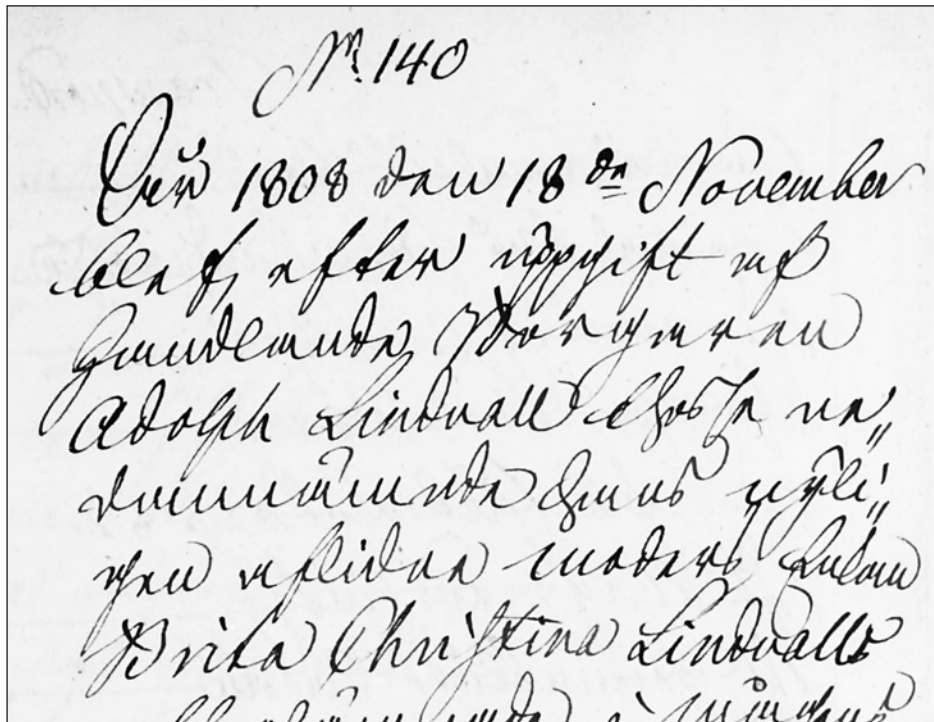

Figur 4. Undersökningsområdets läge (blå rektangel) i förhållande till en stadskarta från år 1728. Ängen som finns utritad i 1644 års karta saknas. Har ängen svämmat över eller saknades anledning att kartlägga den? Skala 1:2 000.

Figur 5. Undersökningsområdets läge (blå rektangel) i förhållande till en stadskarta från år 1776 där undersökningen utfördes inom tomt 90. Notera den gröna linjen som löper tvärs genom undersökningsområdet och vars sträckning överensstämmer med ängen som finns avbildad i 1644 års karta. Skala 1:2 000.

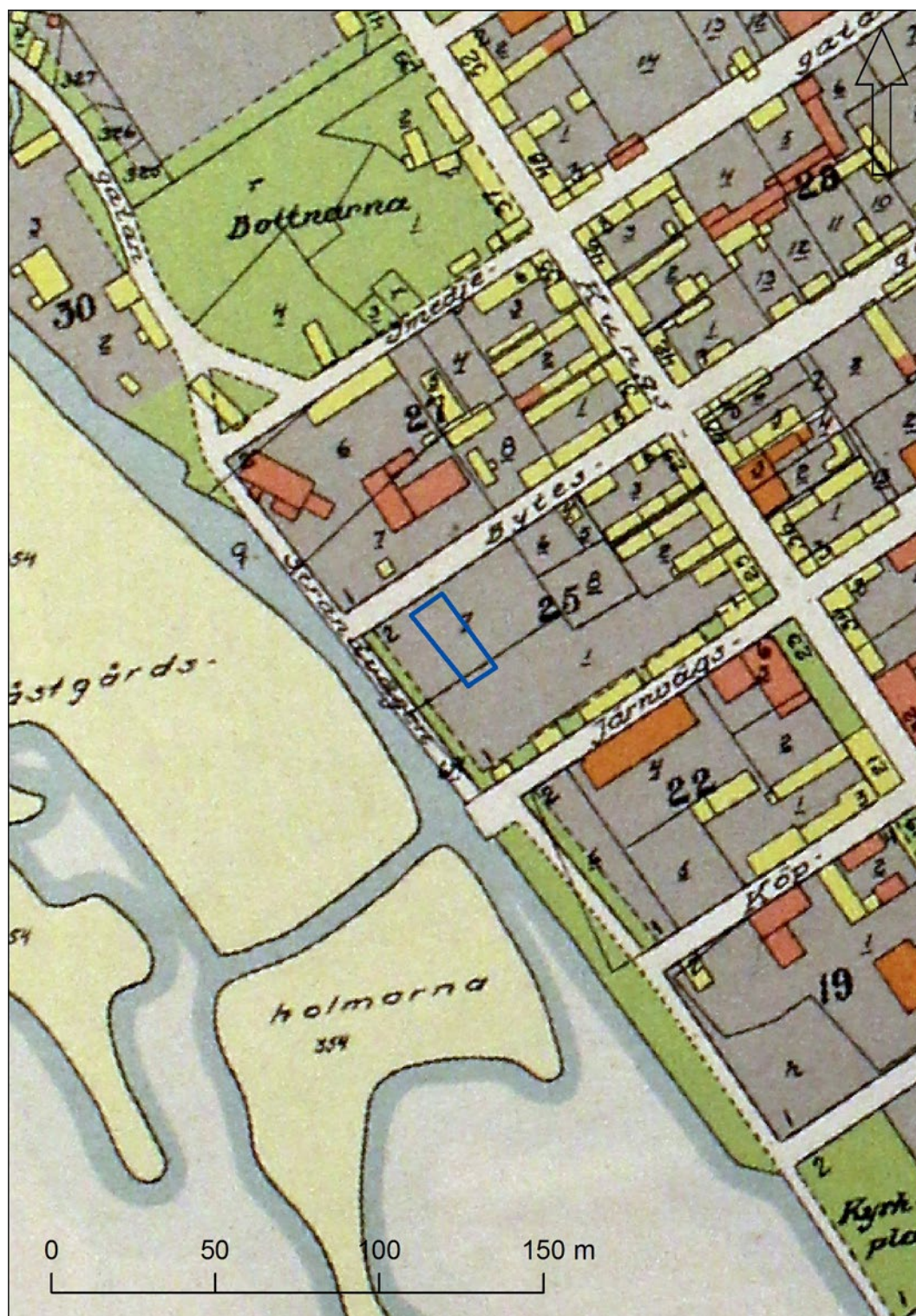
I husförhören före år 1851 påträffas alltså inte tomt 90 trots att stadens tomtnummer i regel finns angivna i husförhören från och med 1820-talet. Men intressant i sammanhanget är att Fredrik Falkenstedt, förvärvat tomt 93 från ingen mer än ovan nämnda paret Lindvalls son, borgaren Adolf Lindvall (1759–1833). En teori, fastän ej möjlig att belägga utifrån källmaterialet utan baserad på två lösa trådar, är att Fredrik Falkenstedt i och med köpet av tomt 93 även erhöll tomt 90, som Adolf möjligen köpt eller fått i gåva av sin mor Brita innan hon avled år 1808.

M. 140
 Den 1808 den 18de November
 Afton uppgift af
 Gammelmans Jorgerman
 Adolf Lindvall och
 hvarmans hvar yfeli
 och afleda med sin hustru
 Brita Christina Lindvall
 och hvarmans hvar yfeli

Figur 6. Inledande text rörande Brita Christina Lindvalls bouppteckning år 1808, där även hennes son Adolf Lindvall omnämns.

Under 1900-talets första hälft har platsen för undersökningsområdet fungerat som obebodd tomtmark. I kartor från åren 1909 och 1931 finns ingen bebyggelse i direkt anslutning. Först under 1950-talet uppförs en lägenhetsbyggnad (Bytesgatan 2) strax öster om undersökningsområdet med en tillhörande garagebyggnad jämte undersökningsområdets östra begränsning.

Figur 7. Undersökningsområdets läge (blå rektangel) i förhållande till en stadskarta år 1931. Det berörda området är obebyggt och kvarterets bebyggelse utgörs av träbyggnader vilka påträffas längs Kungsgatan och Järnvägsgatan. Skala 1:2 000.

Arkeologiska undersökningar i Lindesberg

Under de senaste åren har ett flertal arkeologiska undersökningar utförts inom Lindesberg, bland annat i kvarteren Gåsen, Ängen, Hatten, Vargen, Bromsen, Svanen, Lejonet, Druvan och Rådhuset (se Knabe 2016; Bergold 2017; Karlenby 2017; Rönngren & Larsson 2018; Rönngren 2018; Strengbom 2019). Detta gör Lindesberg till en särdeles väl undersökt stad i länet. Sammanfattningsvis förefaller stora delar av stadens äldre historia ha schaktats undan för att göra plats för bebyggelse under 1900-talet. I kvarteren Ängen, Hatten och Lejonet fanns spår efter att marknivån schaktats bort och fyllts ut med nytt material, bland annat kunde till och med spår efter en tandad grävmaskinsskopa observeras i schakten i kvarteret Ängen år 2016 (Rönngren 2018). Likaså har delar av centrala delarna av staden blivit urschaktade i samband med att bebyggelse uppförts under 1900-talet. Undersökningen i kvarteret Gåsen år 2016 utfördes även det i ett område i staden som i kartan från år 1644 betecknades som sankmark. Vid undersökningen konstaterades ett äldre våtmarkslager, lager efter garveriverksamhet och äldre utfyllnadslager som tyder på att man haft som strategi att försöka fylla ut våtmarken (Knabe 2016:14).

I undersökningarna som har utförts i stadens ytterområden har bebyggelselämningarna varit få medan påträffade odlingslager varit betydligt fler. Tolkningar från de senaste årens undersökningar har pekat mot att stadens bebyggelse varit koncentrerad kring Kungsgatan som utgör en ås i nordvästlig-sydöstlig riktning med sluttande sidor. Längs åsen östra del har bebyggelsen varit gles och de tomter som fanns där har främst fungerat som trädgårdsodlingar (se Rönngren 2018:28).

Syfte och målgrupper

Förundersökningen syftade till att skapa ett underlag för Länsstyrelsens bedömning om tillstånd för att ta bort de aktuella delarna av fornlämning L1980:710 kan ges. Förundersökningen innebar att fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet och att tillvarata eventuella fynd. Förundersökningen skulle även klargöra i vilken mån en arkeologisk undersökning är nödvändig innan exploatering får ske på de aktuella ytorna.

Förundersökningen skulle:

- *fastställa eventuell förekomst av kulturlager samt dokumentera deras karaktär och ålder*
- *fastställa eventuell förekomst av anläggningar och bedöma deras typ, antal och ålder*
- *fastställa eventuell fyndförekomst och bedöma deras typ, antal och ålder*
- *bedöma fornlämningens bevarandegrad på de aktuella platserna*
- *rumsligt avgränsa fornlämningen inom exploateringsområdet*
- *bedöma vilka typer av aktiviteter som kan ligga bakom de kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas.*

Metod och genomförande

Den sammanlagda exploateringsytan var 300 kvadratmeter stor och utgjordes av en gräsmatta. Fyra schakt om sammanlagt 86 kvadratmeter grävdes med maskin, vilket utgör 28 procent av ytan. Schakten grävdes skiktvis med maskin ned till orörd nivå eller tills bevarade lämningar påträffades. Bevarade lämningar utgjordes av lager som tolkades utgöra äldre ängs- och betesmark samt en avfallsgrop. Ängslagret grävdes skiktvis med grävmaskin, men även för hand för att närmare undersöka dess struktur och innehåll. Avfallsgropen undersöktes för hand, men svårigheter att undersöka den uppstod då vatten sipprade in från schaktväggarna och fyllde gropens botten. En sektionsritning över avfallsgropen kunde på grund av detta inte upprättas. Tre makroprover analyserades i samband med undersökningen.

Alla schakt, lager, konstruktioner och anläggningar dokumenterades skriftligt, fotograferades och ritades in manuellt. Ritningarna digitaliserades därefter i ArcGIS 10.3.1.

Figur 8. Panoramavy över undersökningsområdet som utgjordes av gräsmatta mellan ett förrådshus och staket. Vy från nordväst.

Resultat

I samtliga fyra schakt fanns en likartad stratigrafi. Överst var grästorv och matjord som var 0,3 meter tjock. Under matjorden fanns olika utfyllnadslager i form av blålera eller blandningar av grus och sand. Dessa utfyllnadslager sträckte sig ned till 1,0–1,3 meters djup. I utfyllnadslagren påträffades moderna föremål i form av mjölkflaskor, tråddragen spik samt rester av byggnadsmaterial såsom brädbitar och tegelbrockor.

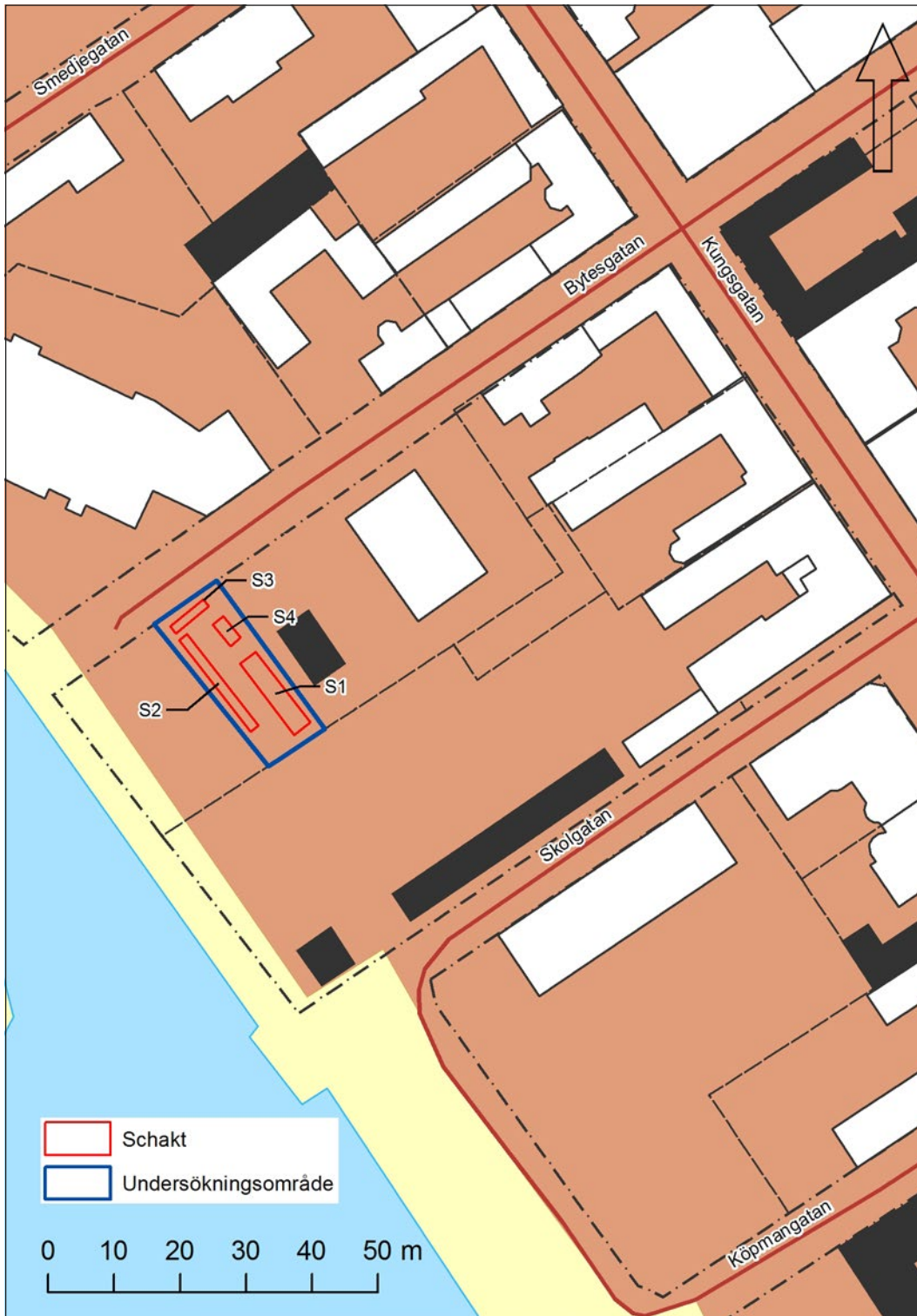
Under utfyllnadslagren konstaterades lager efter en äldre strandäng vid omkring 1,1–1,3 meters djup (A5, A6, A8, A9).

Ängslagren var likt varandra i samtliga schakt (S1, S2, S3, S4) och utgjordes av ett brunt heterogent lerlager med inslag av silt, sand och grus. Lagren var mellan 0,3–0,5 meter tjocka och deras begränsning mot den naturliga marknivån (av blålera) vid 1,3–1,5 meters djup var svår att urskilja. Sannolikt förklaras det av det våta markförhållandet med en varierande strandlinje och återkommande översvämningar.

I schakt 4 påträffades keramik (F1) från 1600–1700-tal i ängslagrets botten (A8). Makroanalysen av lagret i schakt 4 (prov 3) visade att det innehöll en hög andel förmultnade växtdelar; emellertid fanns inga bevarade fröer.

I schakt 3 fanns förutom ovan nämnda utfyllnadslager av leror även ett 0,2 meter tjockt utfyllnadslager med tegelstenar och tegelpannor som låg löst packade med håligheter emellan. Även här påträffades modernt fyndmaterial såsom tråddragen spik. Under tegelstenarna fanns den tidiga strandängen och en avfallsgrop (A7) i schaktets östra del. Avfallsgropen var grävd genom ängslagret (A9). Dessvärre hade vatten kommit att ansamlats i det håliga tegellagret vilket försvårade den fortsatta grävningen i schaktet då vatten strömmade in från schaktväggarna och ned i ängslagret och avfallsgropen.

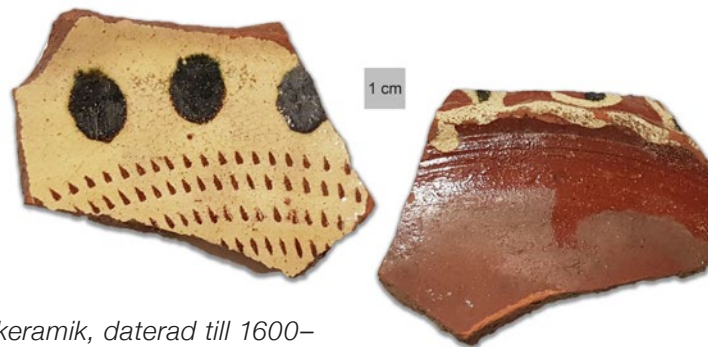
Avfallsgropen som var 1,5×4 meter stor, påträffades vid 1 meters djup. Den utgjordes av två skikt där det överst var täckt med juteväv och näverremsor. Under detta "lock" av säckväv och näver påträffades ett svart dygt

Figur 9. Schaktplan som redovisar schaktens läge inom undersökningsområdet.
Skala 1:10 000.

lager med kvistar, grus, sörjig mylla och rikligt med kastanjer. Det gyttjiga lagret var omkring 0,2 meter tjockt. Därunder vidtog ett fastare material, ett gråfärgat lerlager med hög sandhalt som sträckte sig ned till 1,5 meters djup.

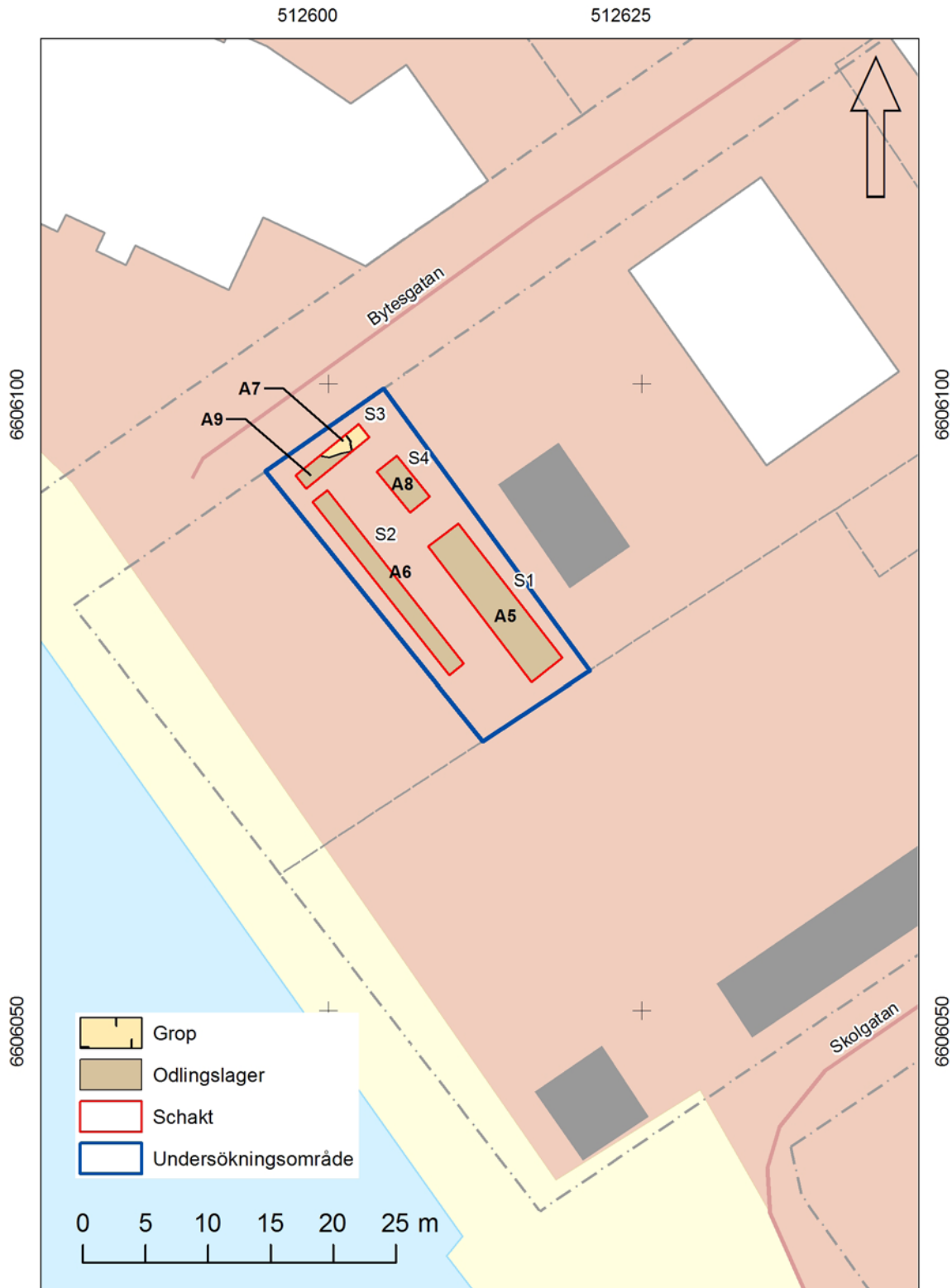
Resultaten från makroanalysen visade att gropan innehöll dithörda växter både i form av latrin- och hushållsavfall men även utfodring till djur, vilket den rikliga mängden hästkastanjer visar (se bilaga för makrofossil analys). Vidare innehöll proverna från avfallsgropen även platsbundna växter i form av våtmarksväxter som är vanligt förekommande i fuktängar och andra rudrata växter som trivs i den kväverika miljön som dyngan från betande djur lämnat efter sig.

Figur 11. Fynd av keramik, daterad till 1600–1700-tal som påträffades i ängslagrets (A8) botten i schakt 4. Till vänster ses insidan. Utsidan ses till höger.

Figur 12. Schakt 4 sett från öster. I botten syns ängslagret som påträffades i samtliga schakt. Lagret är täckt av tjocka utfyllnadslager av blålera, sand, grus och överst matjord. I schakt 4 påträffades rödgods keramik daterad till 1600–1700-tal i ängslagret.

Figur 10. Detaljplan över resultaten inom undersökningsområdet. I samtliga schakt påträffades ett "ängslager" vid omkring 1 meters djup. I schakt 3 påträffades en avfallsgrop (A7) i schaktets östra del. Skala 1:500.

Figur 13. Den östra delen av schakt 3 där en avfallsgrop påträffades. Dessvärre vattenfylldes schaktet av vatten som sipprade ned från ett lager av tegelstenar som syns i den södra schaktväggen. Foto från öster.

Tolkning

Resultatet från fältarbetet inom kvarteret Rudan 12 visade att området i modern tid, sannolikt under tidigt 1900-tal, blivit utfyllt med ett flertal utfyllnadslager som sammanlagt var omkring en meter tjocka.

Under tiden mellan 1600–1900-talet utgjordes marken av en sank våtmark. En karta från år 1728 där våtmarken saknas antyder att området drabbats av återkommande översvämningar.

Kartan från år 1644 visade att platsen utgjordes av sank äng, utan att med klarhet förklara vem som nyttjat marken. År 1776 var området uppdelad i olika tomter och inhägnade. Ägarna för tomt 90 går att följa från och med sent 1700-tal i arkivmaterialet och pekar på att de bebott andra delar av staden. Vid den arkeologiska undersökningen påträffades i samtliga schakt lager som kunde tolkas utgöra den äldre strandängen, då lagren innehöll en hög andel förmultnade växtrester. Avfallsgropen i schakt 3 visade en blandning av både ditförda växter i form av djurfoder, latrininnehåll, men även förekomst av platsbundna växter, vilka utgjordes av ett flertal våtmarksväxter och ogräsväxter som gynnats av djurhållning på platsen.

Det bör noteras att det vid den aktuella undersökningen inte påträffades äldre utfyllnadslager, så som påträffades i kvarteret Gåsen år 2016 (se Knabe 2016). Det förefaller därmed som man nyttjat olika strategier för de två olika sankmarkerna som fanns i stadens omedelbara närhet. I kvarteret Gåsen fanns även ett lager som visade att tomten nyttjats till garveri, möjligen fanns därmed en vinning i att försöka fylla ut tomtens sank delar då tomten var bebodd. Detta till skillnad mot de berörda delarna inom kvarteret Rudan som inte var bebodd.

Detta sammantaget ger därmed en god bild av hur området under 1700- och 1800-tal fungerat, nämligen som strandnära betesmark där även latrin- och hushållsavfall deponerats.

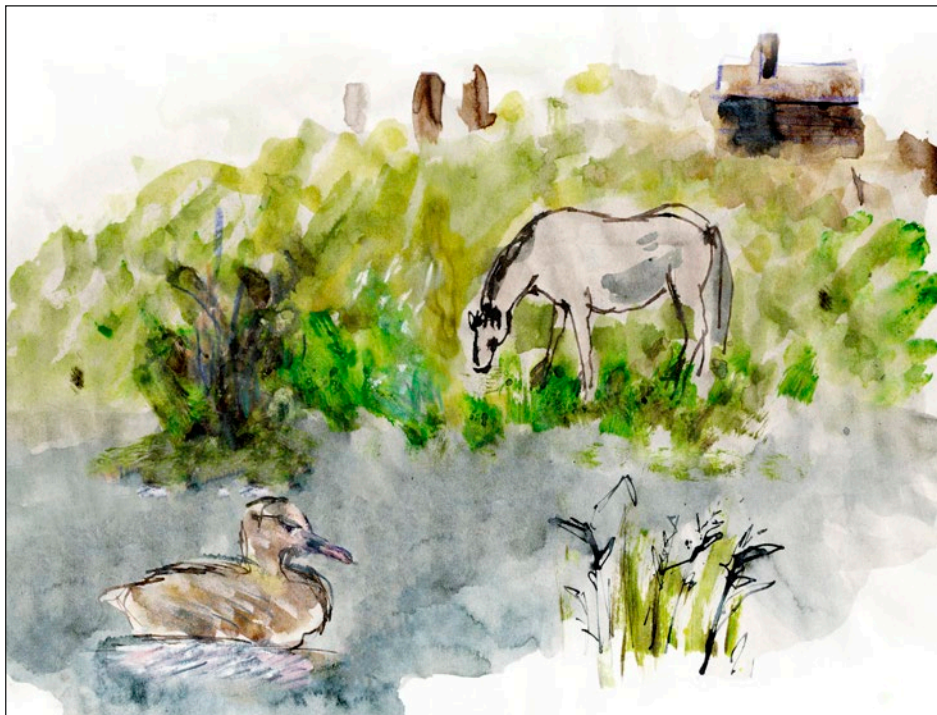
Vad gäller platsens funktion i stadens tidiga skede under 1600-talet kan man fråga sig hur den sänka ängen brukades innan den delades upp? Platsen utgjordes ju av en sank äng, men åt vem eller vilka? Brukades ängen redan tidigare av de närmaste tomtägarna men under andra, informella regler? Var ängen en allmänning eller uppstod tvister mellan ägarna av de strandnära tomterna över hur långt deras tomter egentligen sträckte sig och hur ängen fick brukas? Eller var det måhända återkommande översvämningar under stadens tidiga skede som försvårade möjligheten att hävda marken?

Vid tiden mellan åren 1728 och 1776 förefaller ett behov ha uppstått att indela och ansluta ängen i de närmast liggande tomterna, vilket markerar att våtmarken har kommit att formellt inkorporerats till att ingå i stadens tomter. Funktionen har varit att inom stadens omedelbara närhet kunna hålla djur inhägnade.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Den arkeologiska förundersökningen har genom fältarbete och arkivstudier visat att området nyttjats som strandnära betesmark under 1600–1900-tal. Sannolikt har området under 1600- och 1700-tal upplevt återkommande översvämningar. Tomterna har i historisk tid varit obebodda.

I och med att inga komplicerade anläggningar i form av verkstadsaktivitet, eller bebyggelse lämningar påträffats kan inga ytterligare arkeologiska åtgärder anses vara befogade. Utifrån fältarbetet, arkivstudierna samt de insamlade makroanalyserna har tillräcklig kunskap om undersökningsområdets erhållits och syftet med undersökningen kan anses vara uppfyllt.

Figur 14. Bild över hur området kan ha sett ut under sent 1700-tal. Ängen har stängslats in och ingår som tomtmark, vilken använts som djurhållning.

Referenser

Tryckta källor

- Bergold, H. 1992. *Kvarteret Druvan*. Druvan nr 1, Lindesberg, Västmanland, dnr 6387/92. Arkeologisk förundersökning. Rapport 1992:60. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm.
- Bergold, H. 2017. *Svanen 7 i Lindesberg*. Linde 484:1, Svanen 7, Lindesberg kommun. Västmanland. Arkeologgruppen rapport 2017:19
- Karlenby, L. 2017. *Lindesberg Lejonet 16*. Linde 484. Kvarteret Lejonet 16. Arkeologisk förundersökning. Lindesbergs kommun, Västmanland, Arkeologgruppen rapport 2017:26.
- Knabe, E. 2016. *Kvarteret Gåsen och Lejonet i Lindesberg*. Arkeologisk förundersökning inom RAÄ 484:1, Lindesbergs stad och kommun, Linde socken i Närke, Örebro län. Arkeologgruppen AB rapport 2016:28.
- Rönngren, J. 2018. *Kvarteret Rådhuset i Lindesberg – odling på tomtmark*. Linde 484:1/L1980:710, Kvarteret Rådhuset 5, Lindesbergs socken och kommun. Västmanland. Arkeologisk förundersökning. Arkeologgruppen AB rapport 2018:41
- Rönngren, J. & Larsson, S. 2018. *1 000 kvadratmeter och fyra kvarter i norra Lindesberg*. Linde 484:1, Kvarteren Vargen, Ången, Bromsen och Hatten, Lindesbergs socken och kommun, Västmanland. Arkeologisk förundersökning. Arkeologgruppen AB rapport 2018:10.
- Strengbom, E. 2019. *Ny lekplats i Lindesberg*. Linde 184:1/L1980:710 Linde socken, Druvan 1, Lindesås 1:1. Lindesbergs socken och kommun. Västmanland. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arkeologgruppen rapport 2019:09.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Karta över Lindesbergs stad, 1931. Distriktslantmätare Stellan Wennerberg.

LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV

Geometrisk avmätning, Lindesbergs stad. 1644. Akt 18-lis-89

Geometrisk karta över Lindesbergs stad. 1728. Akt S47-1:3.

Avmätning. Lindesbergs stad. 1776. Akt S47-1:5.

HUSFÖRHÖRSLÄNGDER FÖR LINDESBERGS SOCKEN, VÄSTMANLAND

År 1765-1776, sid 103, Lindesbergs stadsförsamling

År 1786-1795, sid 103, Lindesbergs stadsförsamling

År 1826-1837, sid 142, Lindesbergs stadsförsamling

År 1851-1861, sid 143, Lindesbergs stadsförsamling

År 1861-1871, sid 143, Lindesbergs stadsförsamling

År 1892-1901, sid 94, Lindesbergs stadsförsamling

LINDESBERGS RÅDHUSRÄTT OCH MAGISTRAT 1646-1947 – BOUPPTECKNINGAR OCH ARVSKIFTEN

År 1804-1817, sid 145, Lindesberg

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	3x13	1,3	Överst matjord och utfyllnadslager ned till 1,1 meters djup. Därunder ängslager A5, 0,3 meter tjockt. I botten steril blålera
2	1,5x18	1,2	Överst matjord och utfyllnadslager ned till 1,2 meters djup. Därunder ängslager A6, 0,2 meter tjockt. I botten steril blålera
3	1,5x7	1,5	Överst matjord och utfyllnadslager ned till 1 meters djup. Därunder ängslager A9, 0,3 meter tjockt. Avfallsgrop A7 grävd genom A9. I botten steril blålera
4	2x4	1,5	Överst matjord och utfyllnadslager ned till 1,2 meters djup. Därunder ängslager A8, 0,3 meter tjockt. I botten steril blålera

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Typ	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
A5	Ängslager	3x13	0,3	Ljusbrun heterogen lera med inblandning av silt och sand, blöt konsistens. Dess begränsning i botten mot naturliga blåleran svårtydd.
A6	Ängslager	1,5x18	0,2	Ljusbrun heterogen lera med inblandning av silt och sand, blöt konsistens. Dess begränsning i botten mot naturliga blåleran svårtydd.
A7	Grop	1,5x4	0,5	Avfallsgrop i två skikt. Det övre 0,2 meter tjockt med svart och sörjig jord, kvistar, vass och rikligt med kastanjer. Makroprov 1 från detta skikt. Bottenskiktet 0,3 meter tjock, Gråaktig lera med hög inblandning av sand. Makroprov 2 från detta skikt.
A8	Ängslager	2x4	0,3	Ljusbrun heterogen lera med inblandning av silt och sand, blöt konsistens. Dess begränsning i botten mot naturliga blåleran svårtydd. Fynd av rödgodskeramik (F1)
A9	Ängslager	1,5x5	0,3	Ljusbrun heterogen lera med inblandning av silt och sand, blöt konsistens. Dess begränsning i botten mot naturliga blåleran svårtydd.

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Kontext	Typ	Del	Vikt i gram	Anmärkning
1	A8	Keramik	Fat	68	Rödgods. Blyglasyr. Invändigt gul med hemmringsmönster och cirkeldecor. Utvändigt växtornamentik. Daterad till 1600-1700-tal.

ARKEOBOTANISK ANALYS

LINDESBERG, ÖREBRO

BESTÄLLARE: ARKEOLOGGRUPPEN

ANALYS: STEFAN GUSTAFSSON

Inledning

På uppdrag av Arkeologgruppen har Arkeologikonsult utfört en arkeobotanisk analys av tre jordprover från en skräpgrop och ett lager. Proverna togs av Arkeologgruppen i samband med en förundersökning inom Lindesbergs stadslager (L1980:710).

Under 1700-talet beskrivs tomten som en sankäng och på olika kartor framgår det att vattenståndet skiftat. Periodvis har platsen utgjort ett kärr.

Syftet med analysen var att avgöra vad tomten nyttjats till innan den bebyggs under 1900-tal.

Metod

Proverna vätsiktades i två olika säll, ett grövre med 1,0 mm maskvidd och ett finare med 0,25 mm maskvidd. Det siktade materialet analyserades i fuktigt tillstånd under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Artbestämningar gjordes med hjälp av referenssamlingar och referenslitteratur (Berggren 1981, Digital Seed Atlas of the Netherlands, Jacomet 2006, Mork 1946, Schweingruber 1978/1990).

Resultat

Prov-nr 3 – Odlingslager eller markyta

Provet innehåller en hög andel nedbrutet organiskt material med inblandning av lera. Till strukturen påminner jorden om matjord. Det fanns inga identifierbara växtrester i provet men troligen utgörs lagret av den äldsta markytan på platsen. Utifrån innehållet i groparna (prov 1 och 2) bör marken utgjorts av fuktäng som periodvis svämmas över och där vatten kan bli stående ett tag. Förmodligen växlade miljön mellan fuktäng och kärr.

Prov-nr 1 och 2 – Skräpgrop

Miljön i gropen har varit god för bevarande av subfossila växtrester. Löv, knoppar, kvistar, vass, ris, frukter och frön var välbevarade. Löv från björk, asp och al kunde identifieras.

Båda proverna från skräpgropen innehöll samma växtmaterial. Ett stort antal skaldelar från hästkastanjen ytterskal hittades i båda proverna. Hästkastanj har inte nyttjats som människoföda. Att äta någon enstaka gång var inte så farligt men upprepade intag kunde ge förgiftningssymptom. Hästkastanjer användes, som namnet antyder som djurfoder.

Figur 1. Oförkolnad växtmakrofosfil från skräpgropen. Foto: Stefan Gustafsson.

Figur 2. Kärnor av rönnbär påträffades i provet från skräpgropen. Foto: Stefan Gustafsson.

Eftersom det inte fanns löv eller andra delar från kastanj i provet tyder det på att det rör sig om rester efter utfodring av djur. Detta indikerar vad tomten använts till, det vill säga betesmark eller fälla.

Förutom kastanjer så påträffades även kärnor från körsbär, krikon, rönnbär, slånbär och äpple vilket tyder på att gropen även innehåller latrin alternativt hushållsavfall.

Gropen innehöll även frö som sannolikt kommer från miljön inom tomten. Dessa kan ha avsatts i gropen i samband med översvämning eller om man fyllde igen eller täckte över gropen. Om den först fungerade som latringrop kan man tänka sig att den täcktes över med material från tomten. Förutom vass, nate som var rena vattenväxter hittades frö från starr, tåg, kärrtistel, ängsruta, brunskära, smörblomma och gåsört. Dessa representerar fuktängen som säkerligen utnyttjades för bete eller fodertäkt. Ogräs som svinmålla, våtarv, snärgmåra och pilört visar på att markens näringsinnehåll varit hög vilket berott på djurens dynga.

Litteratur

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands:
<http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

Mork, E. 1946. *Vedanatomi*.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

Prov.nr.	1	2
Art		
Hästkastanj (skaldelar)	28	36
Körsbär	7	2
Krikon	3	9
Rönnbär	17	2
Slånbär	1	3
Äpple	3	1
Svinmålla	55	68
Våtarv	12	21
Snärgmåra	4	6
Pilört	13	36
Smörblomma	24	35
Brunskära	9	16
Ängsruta	2	1
Kärrtistel		1
Starr	100+	100+
Tåg	100+	100+
Vass	7	19
Nate	3	14

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2020:04

